

СВЯТАТРОЇЦКІ ХРАМ ГОРАДА МСЦІСЛАВА

Асіпцова Яраслава Аляксандраўна

Мсціслаўскі раённы гісторыка-археалагічны музей (г. Мсціслаў, Беларусь)

Артыкул прысвечаны праваслаўнаму храмабудаўніцтву горада Мсціслава. Разгледжаны асаблівасці будаўніцтва і сучасны стан Святатроіцкага храма горада Мсціслава.

Мсціслаў адносіцца да тых гарадоў, дзе хрысціянства з самага пачатку распаўсюджвалася ў праваслаўным варыянце. Варта звярнуць увагу, што першыя храмы ў Мсціславе, у сваёй большасці, былі драўляныя. Так, у XVI–XVII стст. у Мсціславе налічвалася 11 драўляных храмаў [3, с. 143]. Нельга выключыць, што ў Мсціславе мураваны храм меў месца быць альбо яго планавалі пабудаваць у XII–XIII стст. Аб гэтым сведчаць знаходкі на Замкавай гары фрагментаў плінфы без слядоў рошчыны і керамічныя пліткі падлогі. Акрамя таго, прыцягвае ўвагу знойдзены фрагмент свінцовай пласціны, якія пакрывалі дах храма альбо іншай багатай пабудовы [1, с. 226; 3, с. 143].

Першыя мураваныя культавыя пабудовы ў Мсціславе з’явіліся ў першай палове – сярэдзіне XVIII ст. і належылі каталіцкім манаскім ордэнам – езуіцкаму і кармеліцкаму. У пачатку XIX стагоддзя да будаўніцтва далучыўся і ордэн бернардзінцаў [4, с. 51–53]. У той жа час, усе праваслаўныя храмы горада заставаліся драўлянымі, што выклікала незадавальненне з боку адміністрацыі Расійскай імперыі. У сувязі з гэтым, у пачатку XIX стагоддзя было прынята рашэнне аб будаўніцтве ў горадзе Мсціславе мураванага праваслаўнага храма. Праектаў храма было некалькі. Ініцыятарамі першага праекта выступілі магілёўскае губернскае кіраўніцтва і магілёўскі губернскі архітэктар В. І. Зражэўскі ў 1811 годзе [3, с. 144]. Згодна з праектам новы мураваны Святатроіцкі храм павінен быў мець пад адным дахам дзе царквы – халодную (летнюю) і зімовую (цёплую) царкву. Згодна з каштарысам, на будаўніцтва храма было неабходна 17 733 рублі 85 капеек [3, с. 145].

Другі праект быў распрацаваны заснавальнікам рускага ампіра, архітэктарам імператарскага кабінета, акадэмікам Пецярбургскай акадэміі мастацтваў В. П. Стасавым. Згодна з праектам, храм павінен быў быць пабудаваны ў выглядзе круглай ратонды з калонамі вакол яе. У адрозненні ад праекта храма В. І. Зражэўскага, ён не падзяляўся на халодную і цёплую царкву. Пры гэтым, В. С. Стасаў сцвярджаў, што праект укладваецца ў каштарыс храма, які быў распрацаваны В. І. Зражэўскім [3, с. 145].

Абодва праекты храма былі накіраваны для разгляду і зацвярджэння імператару Расійскай імперыі Аляксандру I. У выніку імператар зацвердзіў праект В. П. Стасава. Выкананне было даручана кіраўніцтву Магілёўскай губерніі і магілёўскаму губернскаму архітэктару В. I. Зражэўскаму [3, с. 147].

Пасля перагляду каштарысу магілёўскаму губернатару Д. А. Талстому была накіравана інфармацыя, што будаўніцтва храма немагчыма. Па-першае, ў праекце В. П. Стасава маюцца памылкі і ёсць верагоднасць, што купал храма можа абваліцца. Па-другое, высветлілася, што на будаўніцтва храма неабходна большая сума, а менавіта 40 672 рублі 85 капеек і горад не зможа пабудаваць храм за такія грошы [3, с. 147]. Праект В. П. Стасава не быў рэалізаваны.

З 1817 года па 1820 год адбываліся пошукі варыянтаў фінансавання для будаўніцтва храма ў Мсціславе, але вайна 1812 года, няўдалае першапачатковае месца для будаўніцтва храма, адсутнасць грошай ў гарадскім бюджэце і інфляцыя ў Расійскай імперыі не спрыяла вырашэнню пытання аб будаўніцтве культавага будынка. Улічваючы сітуацыю, у 1815 годзе, а пазней і ў 1821 годзе, былі прапановы аб магчымасці перадачы былога езуіцкага касцёла праваслаўным. Тым не менш, ад рэалізацыі прапановы было вырашана адмовіцца [3, с. 148].

У 1825 годзе магілёўскім губернскім архітэктарам Раеўскім быў распрацаваны новы праект храма з традыцыйнай кампаноўкай аб'ёмаў і з больш рэалістычнай стылістыкай [3, с. 149]. Святатроіцкі храм быў пабудаваны ў 1834 [2, с. 87]. Па другім звесткам, храм быў пабудаваны ў 1838 годзе [3, с. 149]. Пажары 1858, 1863, 1897 гадоў змянілі аблічча горада Мсціслава. Так, у выніку пажара 1858 года згарэла каля пяцісот будынкаў [2, с. 171]. Сярод іх – Святатроіцкі храм. У 1865 годзе храм быў адноўлены. Да 1877 года Святатроіцкая царква лічылася саборным храмам.

У гады акупацыі горада Мсціслава падчас Вялікай Айчыннай вайны храм быў сур'ёзна разбураны. Доўгі час храм знаходзіўся ў запусценні і выкарыстоўваўся не па прызначэнні. У былым будынку храма размяшчаўся архіў, музей, навучальны корпус будаўнічага каледжа.

Для горада Мсціслава 2016 год стаў пунктам адліку новай старонкі ў яго сучаснай гісторыі. У 2016 годзе ў горадзе прайшоў абласны фестываль-кірмаш працаўнікоў вёскі “Дажынкi – 2016”, што дало вялікі імпульс для адраджэння старажытнага Мсціслава, дазволіўшы гарманічна злучыць захаванне яго ўнікальнай гісторыка-культурнай спадчыны з маштабным абнаўленнем гарадской інфраструктуры і стварэннем сучаснага аблічча горада. У гэты час была адноўлена Святатроіцкая царква.

24 верасня 2016 года храм пераасвечаны ў гонар прападобнага Сілуана Афонскага ў дзень памяці святога – святкаванне 1000-годдзя прысутнасці рускага манаства на Афоне. У храме знаходзіцца абраз святога з часціцай мошчаў. Акрамя таго, у царкве адкрыты духоўна-асветніцкі цэнтр Мсціслаўскага благачыння. У ім праходзяць выставы, асветніцкія чытанні, лекцыі, працуе нядзельная школа. Ёсць канферэнц-зала, два навучальныя класы, трапезная. У 2019 годзе адкрыўся музей народных абразоў (ад XVII стагоддзя да сучаснага перыяду). Большасць абразоў у музеі з в. Басценавічы Мсціслаўскага раёна, дзе ў XVII стагоддзі дзейнічала іканапісная школа.

Літаратура

1. Алексеев, Л. В. Западные земли домонгольской Руси : очерки истории, археологии, культуры : в 2 кн. / Л. В. Алексеев ; Ин-т археологии РАН. – Москва : Наука, 2006. – Кн. 1. – 289 с.
2. Краснянский В. Г. Город Мстиславль: его настоящее и прошлое / В. Г. Краснянский. – Вильна : Сев.-зап. отд. Имп. Рус. геогр. о-ва, 1912. – 147 с.
3. Мсціслаў і Мсціслаўскі край : гісторыя, падзеі, людзі : зб. Навук. Арт. / Нац. Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; уклад. А. А. Мяцельскі ; рэдкал.: В.Л. Лакіза [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2021. – 270 с. – (Беларусь праз прызму рэгіянальнай гісторыі).
4. Памяць: Мсцісл. р-н : Гіст.-дак. хронікі гарадоў і р-наў Беларусі / Укл. У. Л. Гасянкоў; Рэдкал: У. Л. Гасянкоў і інш; Маст. Э. Э. Жакевіч. – Мн. : Полымя, 1999. – 608 с.